

М. Е. Ніщенко, Золотоніська спеціалізована школа №1 (м. Золотоноша)

РОЛЬ І МІСЦЕ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ніщенко М. Е.

Роль і місце соціокультурної компетентності в системі компетентнісного навчання української мови в закладах загальної середньої освіти

У статті розглянуто питання формування соціокультурної компетентності учнів основної школи на засадах компетентнісного підходу. Визначено місце соціокультурної компетентності у парадигмі компетентнісного підходу до освіти, проаналізовано методичні аспекти формування соціокультурної компетентності восьмикласників на уроках української мови. Розглянуто соціальні ролі, які сприяють формуванню соціокультурної компетентності на уроках української мови в основній школі. Дослідниця визначає методи та прийоми, які є основними у формуванні соціокультурної компетентності на матеріалах синтаксису простого речення. Наведено покроковий алгоритм формування соціокультурної компетентності на матеріалах синтаксису простого речення. Виокремлено компоненти компетентнісного підходу у структурі компетентності та визначено її складники. Окрім того, у статті визначено особливості компетентнісного підходу на уроках української мови в основній школі, уточнено місце соціокультурної компетентності в ієрархії шкільних компетентностей, досліджено компоненти компетентнісного підходу, окреслено складники цієї компетентності. Розглянуто проблему соціалізації восьмикласників та наведено практичні рекомендації щодо її формування.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, соціальна роль, уроки української мови, 8 клас

Нищенко М. Э.

Роль и место социокультурной компетентности в системе компетентностного обучения украинскому языку в учреждениях общего среднего образования

В статье рассмотрены вопросы формирования социокультурной компетентности учащихся основной школы на основе компетентностного подхода. Определено место социокультурной компетентности в парадигме компетентностного подхода к образованию, проанализированы методические аспекты формирования социокультурной компетентности восьмиклассников на уроках украинского языка. Рассмотрены социальные роли, которые

способствуют формированию социокультурной компетентности на уроках украинского языка в основной школе. Исследовательница определяет методы и приемы, которые являются основными в формировании социокультурной компетентности на материалах синтаксиса простого предложения. Приведен пошаговый алгоритм формирования социокультурной компетентности на материалах синтаксиса простого предложения. Выделены компоненты компетентностного подхода в структуре компетентности и определены ее составляющие. Кроме того, в статье определены особенности компетентностного подхода на уроках украинского языка в основной школе, уточнено место социокультурной компетентности в иерархии школьных компетенций, исследованы компоненты компетентностного подхода, определены составляющие этой компетентности. Рассмотрена проблема социализации восьмиклассников и приведены практические рекомендации по ее формирования.

Ключевые слова: социокультурная компетентность, социальная роль, уроки украинского языка, 8 класс

Постановка проблеми дослідження. Індустріалізація суспільства на межі ХІХ-ХХ століть посилила потребу у виконавцях нового типу. Освітні системи багатьох країн задовольняють ці запити. В умовах традиційного навчання, що зосереджувало зусилля на знаннєвому компоненті, результатами були переважно знання, щоправда не завжди функційно виправдані. Школяр упродовж десяти років навчання накопичував інформаційний багаж, не усвідомлюючи, як, де і з якою метою їх можна застосувати.

У новому тисячолітті змінюються всі сфери буття соціуму. Особливо швидко переорієнтації відбуваються завдяки чинникам, що рухають економіку й промисловість, впливають на розвиток культури міжнаціональних відносин, залежать від світових міграційних процесів, розвитку інформатизації. Інформація стає стратегічним продуктом держав і щодня – усе ціннішим для суспільства. А. Тоффлер, досліджуючи феномен змін сучасних суспільств, зазначив, що «світ, який швидко утворюється від зіткнення нових цінностей і технологій, нових геополітичних відносин, нових стилів життя й засобів сполучення, потребує зовсім нових ідей і аналогій, класифікацій і концепцій» [23, с. 14].

Аналізуючи суспільні запити сьогодні, можна спостерігати, що людство XXI століття стоїть перед проблемою браку випускників, здатних одразу після закінчення школи застосовувати здобуті знання на практиці, продукувати ідеї, брати на себе відповідальність, шукати, виявляти проблему й пропонувати способи розв'язання її, ініціювати інноваційні проекти тощо. Така тенденція віддзеркалює парадигму суспільного буття й лежить в основі формування освітніх цілей розвинутих держав світу. Цим обумовлено звернення європейської, а згодом й української, освіти до компетентнісного підходу. Основою його є освіта, спрямована на комплексне засвоєння знань і способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в суспільному житті.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Особливості компетентнісного підходу в закладах загальної середньої освіти перебувають у полі зору вітчизняних і зарубіжних учених (Авдеєва Н., Бібік Н., Божович О., Васьківська Г., Ващенко Л., Гейхман Л., Голуб Н., Горошкіна О., Гудзик І., Зеєр Е., Зимня І., Караман С., Климова К., Краєвський В., Маркова А., Мітіна Л., Равен Дж., Овчарук О., Осгуд Ч., Петровська Л., Пометун О., Селевко Г., Савченко О., Сисоєва С., Смагіна Т., Трубачева С., Хуторський А. та ін.).

Упровадженню компетентнісного підходу в українську лінгводидактику сприяють праці І. Варнавської, М. Вашуленка, Н. Голуб, О. Горошкіної, К. Климової, Н. Коваленко, О. Кучерук, В. Нищети, В. Новосьолової, Н. Остапенко, М. Пентилюк, Г. Шелехової та ін. Однак у полі самої проблеми компетентнісного підходу в сучасній освіті досі є чимало нерозв'язаних і дискусійних аспектів. Зокрема, науковці, по-різному розуміючи суть її, неоднозначно тлумачать ключові терміни, по-різному бачать результати й критерії вимірювання.

Виділення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми. Проблеми компетентнісного навчання на уроках української мови в основній школі досліджено на сьогодні не ґрунтовно. Ретельного вивчення, зокрема,

потребують питання суті й місця соціокультурної компетентності в системі компетентнісного навчання.

Цілі статті. Визначити особливості компетентнісного підходу на уроках української мови в основній школі, уточнити місце соціокультурної компетентності в ієрархії шкільних компетентностей, дослідити компоненти компетентнісного підходу, окреслити складники цієї компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначальною особливістю компетентнісного підходу є зміщення акценту зі знаннєвого компонента як ключового на цілісний суб'єктний досвід розв'язання життєвих ситуацій, виконання життєво важливих функцій, соціальних ролей у процесі різних видів діяльності, а саме: пізнання довкілля й формування власної картини світу; оцінювання й реагування на світ довкола себе; міжособистісної взаємодії; оцінювання власних вчинків; освоєння сучасної техніки і технологій; виконання соціальних ролей (громадянина, члена сім'ї, пасажера, покупця, клієнта, глядача, жителя міста, друга та ін.); споживацького й естетичного оцінювання; здійснення певного вибору (мотиву, рішення, професії, стилю життя, способу розв'язання конфлікту тощо); розв'язання власних життєвих проблем та ін. [9, с. 12].

Особливість компетентнісного навчання української мови визначають мета, завдання, а також принципи, методи, прийоми, удосконалення структури уроку, функційність знань і вмінь, результати, на які орієнтує Держстандарт, перехідний документ «Нова українська школа» і навчальні програми.

На думку вчених, пріоритетною з переліку ключових має бути компетентність у сфері самостійної пізнавальної діяльності, оскільки кінцевим продуктом її є сформованість здатності до самоосвіти, самовиховання, свідомого регулювання особистісної активності, рефлексії [19, с. 43].

На основі аналізу поглядів науковців можна зробити висновок, що компетентнісний підхід у практиці вчителів-словесників – це не лише сукупність компетентностей, якими повинен володіти педагог, спрямовуючи свою діяльність на розвиток особистості учня, але й зміни світоглядні,

переосмислення багатьох усталених компонентів діяльності, ставлень учителя до учнів, до роботи, до самого себе, готовність бути партнером учням і батькам.

Узагальнивши здобутки європейських і вітчизняних учених, чинний Державний стандарт пропонує 9 ключових компетентностей, а саме: уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька, здоров'язбережувальна [6; 10].

До переліку предметних (галузевих) автори відносять комунікативну, літературну, мистецьку, міжпредметну естетичну, природничо-наукову і математичну, проектно-технологічну та інформаційно-комунікаційну, суспільствознавчу, історичну і здоров'язбережувальну компетентності. На сьогодні ототожнення предметної й галузевої компетентностей учені-методисти вважають хибним, «оскільки галузь «Мови і літератури» об'єднує різні шкільні предмети: українську мову, українську літературу, зарубіжну літературу, англійську, німецьку та інші іноземні мови, що мають свою мету й завдання, визначені програмами. Якщо комунікативну компетентність можна вважати галузевою, то для предметної стосовно предмета «українська мова» вона вузька, оскільки зосереджує зусилля суб'єктів освітнього процесу лише на одній функції мови. У вивченні державної й іноземних мов теж є відмінності: різна мотивація, завдання, задіяні різні мотиватори, різні цільові настанови тощо» [2, с.2].

Попередні редакції шкільної програми з української мови [18, с. 12] пропонували поділ предметної компетентності на 4 субкомпетентності: мовну, мовленнєву, соціокультурну й діяльнісну (за змістовими лініями програми).

Автори концепції «Нова українська школа» до переліку ключових пропонують такі компетентності: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння навчатися впродовж життя,

соціальні і громадянські компетентності, підприємливість, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність і здорове життя [15, с. 11–12].

В умовах компетентнісного підходу кожен шкільний предмет (й українська мова також) слугує засобом розвитку дитини. Показниками, які свідчать про результативність навчання мають бути знаннєвий (інформаційний), діяльнісний та особистісний. Жодне сучасне суспільство не очікує від випускника лише знаннєвих досягнень. Як зазначає О. Турянська, до числа суспільних очікувань належать діяльнісні (ініціативність, наполегливість, активність, здатність працювати у колективі, здатність приймати рішення, здатність ладити з людьми та ін.) й особистісні (відповідальність, віра в свої сили, терпимість, чуйність, толерантність, емпатія тощо) характеристики. За визначенням психологів, ознаками особистісної зрілості є 4 «кити», базові складники її, навколо яких групуються інші, – це відповідальність, терпимість, саморозвиток і позитивне ставлення до світу [24, с. 85].

На думку О. Кучерук, щоб сформувати мовну особистість учня, який уміє послуговатися здобутими знаннями необхідно виокремити компоненти компетентнісного підходу [11, с. 3]. У структурі компетентності визначають такі складники:

1. *Ціннісно-мотиваційний*. Свідоме прийняття сукупності ціннісних орієнтирів сприяє формуванню своєї вісі свідомості, що забезпечує стабільність особистості, спадкоємність певного типу поведінки і діяльності, виражену в спрямованості її потреб і інтересів. Саме ціннісні орієнтації є важливим фактором, що зумовлює мотивацію дій і вчинків особистості. Як зазначає А. Князьков, ціннісні орієнтири можуть формувати позитивне чи упереджене ставлення до мови (мов) і деяких мовних засобів у багатомовному соціумі, орієнтують особистість чи колектив на домінуючу у всіх сферах життєдіяльності суспільства мову. Вони впливають не тільки на мовленнєву поведінку особистості, але й загалом на мовну ситуацію [13, с. 129; 202–203].

2. *Когнітивний компонент*. Когнітивний компонент компетентності являє собою «інтегральну якість особистості, що забезпечує її прагнення і готовність

реалізувати свій потенціал (знання технології навчальної діяльності, вміння застосовувати ці знання на практиці, наявність досвіду самостійної навчальної діяльності) за успішного розв'язання проблемних завдань у процесі навчальної й інших видів діяльності» [22, с. 29]. Ю. Ємельянов називає цей компонент соціальним інтелектом, розуміючи під ним стійку здатність учителя розуміти самого себе, інших людей, а також прогнозувати діяльність. Дослідник зараховує до нього вільне володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки [7, с. 8].

3. *Емоційний компонент*. На думку Д. Гоулмана, цей компонент має два складники: особистісна група, куди входять розуміння себе, саморегуляція й мотивація; соціальна група, яка охоплює емпатію й соціальні навички [5, с. 12]. Зміст цього компонента включає альтруїстичні емоції, гуманістичне ставлення до світу, а також емпатійне ставлення до інших як здатність емоційно відгукуватися на почуттєвий світ іншої людини. Як зазначає Є. Бондаревська, результатом дії емоційно-чуттєвого компонента є розвиток емосфери особистості [1, с.12].

4. *Поведінковий компонент*. Суть поведінкового компонента визначають особистісні характеристики учня як-от: самостійність, комунікабельність, щирість, відкритість тощо. Згідно зі Т. Смагіною, поведінковий компонент передбачає вміння визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, уміння емоційно налаштуватися на спілкування з іншими; продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі в групі чи команді; застосовувати технології трансформації й конструктивного розв'язання конфліктів, досягнення консенсусу, брати на себе відповідальність [21, с. 140].

На нашу думку, упровадження компетентнісного підходу в сучасну освіту й зокрема в процес навчання української мови у 8 класі, передбачає більш радикальні зміни в компонентах навчально-виховного процесу: навчальних планах, програмах, підручниках, методиках і технологіях, що мають ураховувати інтереси учнів, орієнтувати на практичне засвоєння, використання

набутих знань у процесі життєдіяльності восьмикласника, формувати позитивне й ціннісне ставлення індивіда до мови.

Теоретичний матеріал необхідно презентувати на культурологічному мовному матеріалі для формування патріотичних поглядів підлітків.

Вважаємо за доцільне визначити місце соціокультурної компетентності в ієрархії компетентностей. Відповідно до змісту загальної частини Державного стандарту базової й повної середньої освіти, виділяємо три рівні компетентностей: предметні, галузеві (міжпредметні) й ключові (надпредметні). Щодо предметних, то ми поділяємо думку Н. Голуб про те, що «не варто вигадувати варіантів назв предметних компетентностей, за назвою предмета їх логічного найменувати «предметна компетентність з української мови», «предметна компетентність із біології» та ін. [6, с. 3].

Перелік ключових зазначено в Держстандарті й чинній програмі. Логіка дослідження дає підстави нам соціокультурну компетентність визначити як міжпредметну (галузеву).

На користь такої ідеї наводимо аргументи з досліджень Д. Мацумото:

1. Одним із ключових слів у завданнях нової української школи є соціалізація, що передбачає «пізнання й оволодіння соціальними й культурними нормами, відносинами й віруваннями» [12, с. 223].

2. Із соціалізацією тісно пов'язаний процес залучення до культури. Це процес, під час якого молоді люди пізнають і переймають манеру поведінки, властиву культурі їхньої країни. А термін залучення до культури відносять уже до продуктів процесу соціалізації [12, с. 223].

3. Моральність і культура взаємопов'язані. Моральні принципи й етичні норми лежать в основі уявлень людини про те, що правильно, а що – ні, і відповідної їм поведінки. Ці принципи – продукт конкретної культури й суспільства, і їх передають від покоління до покоління. Культурна специфіка моральних принципів та суджень і стала нині галуззю, цікавою для антропологів і психологів [12, с. 253–254].

4. Для процесу соціалізації важливі три складники загальної картини людини, що розвивається, – когнітивний, моральний та емоційний розвиток. Культура надає нашим емоціям сенсу, незалежно від того, сприймаємо ми емоції як особисте й індивідуальне переживання чи міжособистісне, суспільне, колективне з іншими людьми [12, с. 256; 392].

5. Багато факторів впливає на здоров'я людини. Це не лише довкілля, дієти, звички, доступність медичної допомоги, але й культурні фактори. Розуміння ролі, яку відіграє культура в розвитку фізичних і психічних захворювань, наблизить науку до відкриття методів запобігання хворобам у майбутньому [12, с. 315].

6. Особливу роль у нашому розумінні культури і впливу культури на поведінку відіграє спілкування. Розуміння того, із яких компонентів складається мова, дасть змогу нам міркувати над тим, що саме піддається в мові впливові культури і що впливає на неї. Отже мову можна розглядати і як прояв культури і як продукт культури [12, с. 397; 400].

7. Культура впливає на словник мови й на правила, згідно з якими слова розташовують, утворюючи важливі фрази й речення. Через мову культура впливає також на наші думки, почуття й поведінку [12, с. 434].

Зазнає змін і структура уроку. Обов'язковими відтепер є такі структурні елементи, як мотивація навчальної діяльності, цілевизначення, актуалізація суб'єктного досвіду учня, цілевизначення, рефлексія тощо.

Роль мотивації полягає в тому, щоб зміцнити впевненість учнів у власних силах і досягнути поставленого результату.

Дієвим чинником збудження в учнів інтересу до учіння, а значить, й позитивної мотивації навчання, є використання на уроках цікавих матеріалів та способів організації пізнавальної діяльності, одним з яких є ціле визначення.

На важливості цілевизначення наголошують психологи й методисти. У найбільш загальному вигляді цілевизначення тлумачать як «психологічний механізм прогнозування майбутнього в динамічному образі чи уявлення про можливі й бажані зміни й досягнення» [20, с. 71].

Б. Голуб виділяє два аспекти цілей навчання: предметний та особистісний. Предметний – це оволодіння навчальними основами наукових знань, загальна підготовка до практичної діяльності й формування наукових переконань. Особистісний аспект – це розвиток уміння мислити (оволодіння такими мисленнєвими операціями, як класифікація, синтез, порівняння та ін.), розвиток творчих і пізнавальних здібностей, а також таких психологічних характеристик, як сприйняття, уява, пам'ять, увага, рухова сфера. Крім того, мають формуватися потреби, мотиви поведінки й система цінностей [3].

У процесі рефлексії людина усвідомлює свої потреби, інтереси, визначає сенс своєї діяльності, намагається узгодити, пов'язати все це із ціннісними настановами, аби зрештою визначити перспективу власної особистісної траєкторії розвитку. У результаті задіюємо ті ж психічні процеси, що й у пізнанні зовнішнього світу, але звернені ці процеси на самого себе. Одним із важливих показників рефлексійності, на думку В. Краєвського й А. Хуторського, є схильність до сумнівів. Мета рефлексії – згадати, виявити й усвідомити основні компоненти діяльності: сенс її, типи, способи, проблеми, шляхи розв'язання, одержані результати і т. ін. Рефлексія допомагає учням сформулювати одержані результати, перевизначити цілі подальшої роботи, скоригувати свій освітній шлях. Рефлексійна діяльність дає змогу учням усвідомити свою індивідуальність, унікальність і призначення, що «висвічуються» з аналізу його предметної діяльності і її продуктів. Осмислюючи власну освітню діяльність, учень акцентує увагу водночас на «знаннєвих» продуктах діяльності й на структурі самої діяльності, що сприяла створенню цих продуктів. Рефлексія передбачає дослідження вже здійсненої діяльності з метою фіксації результатів її й підвищення в подальшому її ефективності [25, с. 287–289].

Практична мовленнєва орієнтація шкільного курсу мови та оцінювання результатів навчання особливо актуальні з огляду на реформування середньої загальноосвітньої школи, одним із найважливіших завдань якої має бути розвиток творчих здібностей, ініціативності, пізнавальної самостійності

школярів, їх уміння працювати з інформацією, критично оцінювати її, застосовувати для розв'язання життєвих проблем. В оцінюванні результатів навчання мови треба враховувати, що мова є не лише предметом вивчення, а й засобом навчання інших предметів, а це підвищує вимоги до рівня сформованості мовленнєвих навичок школярів.

За умов компетентнісної освіти важливою є й професійна компетентність учителя. Учитель-словесник сьогодні – це не просто знавець мовного матеріалу, а й носій культурної спадщини, соціальних і поведінкових норм. Саме тому взаємини педагога й восьмикласника мають будуватися на взаємній повазі й довірі, толерантності й емпатії.

Отже, основу компетентнісного підходу становить особистісний характер розуміння восьмикласниками сенсу власного життя, процесу й результатів діяльності, необхідності безперервного розвитку і є основою формування у них художньої, естетичної, етичної, екологічної, правової, економічної, комунікативної, інформаційної культури, громадянськості, патріотизму. Самосвідомості на основі оволодіння цінностями загальносвітової і народної культури, а також системи знань, згідно з якими соціокультурний світогляд особистості набуває нового якісного змісту і дає їй змогу швидко змінювати себе, адаптуватися до нових умов.

Література

1. **Бондаревская Е. В.** Теория и практика личностно-ориентированного обучения. – Ростов-на-Дону : Булат, 2000. – 126 с.
2. **Голуб Н.** Навчання синтаксису учнів 8–9 класів: аналітичний аспект / Н. Голуб // Українська мова і література в школі. – 2015. – №5–6. – С. 2–6.
3. **Голуб Б. А.** Основы общей дидактики : учеб. пособие для вузов / Б. А. Голуб. – М. : Туманит, изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 96 с.
4. **Голуб Н. Б.** До проблеми предметної компетентності з української мови в закладах загальної середньої освіти / Н. Б. Голуб // Українська мова і література в школі. – 2018. – №1. – С. 2–5.

5. **Гоулман Д.** Эмоциональный интеллект. – М.: АСТ; АСТ МОСКВА; Хранитель, 2008. – 480 с.
6. **Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Українська мова і література в школі.** – 2011. – № 5. – С. 53–61.
7. **Емельянов Ю. Н.** Обучение общению в учебно-тренировочных группах // Психологический журнал. – 1987. – Т.8. – № 2. – С.81–87.
8. **Иванов Д. О.** Компетентный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий : учеб. метод. пособие / Д. О. Иванов, К. Г. Митрофанов, О. В. Соколов ; под ред. Е. Н. Обухова. – М. : АПК и ПРО, 2003. – 101 с.
9. **Каричковська С. П.** Зміст навчання іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах України / С. П. Каричковська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) [та ін.]. – Вип. 8 (61). – Запоріжжя, 2010. – С. 173–178.
10. **Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. О. В. Овчарук.** – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
11. **Кучерук О.** Соціокультурний розвиток учнів як лінгвометодична проблема / О. Кучерук // Українська мова і література в школі. – 2014. – № 2 (112). – С. 2–7.
12. **Мацумото Д.** Человек, культура, психология. Удивительные загадки, исследования, открытия / Д. Мацумото. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. – 668 с.
13. **Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / М. І. Пентилюк: М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.** – К : Ленвіт, 2004. – 400 с.
14. **Нагач М. В.** Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – К., 2008. – 21 с.
15. **Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. // Шкільний світ.** – 2001. – № 1. – С. 33–48.

16. **Осипова Л. А.** Информационно-образовательные проекты как средство формирования у студентов когнитивной компетентности: дис. ... канд. пед. наук. – Брянск, 2008. – 146 с.
17. **Петров А. В.** Развивающее обучение. Основные вопросы теории и практики вузовского обучения физике : монографія / А. В. Петров. – Челябинск, 1997. – 287 с.
18. **Програма** для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання (за новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти). Українська мова: 5–9 класи [Електронний ресурс] / Т. Г. Шелехова. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869088/
19. **Равен Дж.** Педагогическое тестирование: проблемы, заблуждения, перспективы / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 1999. – 144 с.
20. **Семиченко В. А.** Проблемы мотивации поведения и деятельности человека: Модульный курс психологии / В. А. Семиченко. – К. : Миллениум, 2004. – 521 с.
21. **Смагіна Т. М.** Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема / Т. М. Смагіна // Вісник Житомирського державного університету. – 2010. – Вип. 50. Педагогічні науки. – С. 138–142.
22. **Татур Ю. Г.** Компетентностный подход в описании результатов и проектировании стандартов высшего профессионального образования : авторская версия : материалы ко второму заседанию методологического семинара / Ю.Г. Татур. – Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 16 с.
23. **Тоффлер Е.** Третья хвиля. – К. : Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.
24. **Турянська О.** Компетентнісний підхід і його місце у особистісно орієнтованому навчанні історії в школі / Ольга Турянська. // Молодь і ринок. – 2010. – №7. – С. 84 – 88.
25. **Хрестоматия** по возрастной и педагогической психологии. – М. : Образование, 1981.
26. **Швалб Ю.** Психологічні аспекти компетентнісного підходу в освіті / Ю. Швалб // Вища школа. – 2010. – №1. – С.31–36.

Nishchenko M. E.

The Role and Place of Sociocultural Competence in the System of Competent Education of the Ukrainian Language in General Secondary Education Institutions

The article deals with the question of formation of sociocultural competence of primary school pupils on the basis of a competent approach. The place of sociocultural competence in the paradigm of competence approach to education is determined, methodical aspects of formation of sociocultural competence of eighth-grade pupils in the Ukrainian language lessons are analyzed. The social roles that contribute to the formation of sociocultural competence in the Ukrainian language lessons at the primary school are considered. The researcher determines the methods and techniques that are essential in the formation of sociocultural competence on the syntax of simple sentences. The step-by-step algorithm of formation of sociocultural competence on syntax of simple sentence is given. The components of the competence approach in the structure of competence are singled out and its components are determined. In addition, the article outlines the peculiarities of the competence approach in the Ukrainian language lessons at the primary school, clarifies the place of sociocultural competence in the hierarchy of school competencies, examines the components of the competence approach, outlines the components of this competence. The problem of the socialization of the eighth-grade pupils is considered and practical recommendations for its formation are given.

Key words: sociocultural competence, social role, lessons of the Ukrainian language, eighth grade

Відомості про автора

Ніщенко Мар'яна Едуардівна – учитель української мови та літератури Золотоніської спеціалізованої школи № 1 (м. Золотоноша). Коло наукових інтересів: соціокультурна компетентність учнів основної школи, компетентнісний підхід, інтегроване навчання.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2018 р.

Прийнято до друку 30.03.2018 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Голуб Н. Б.